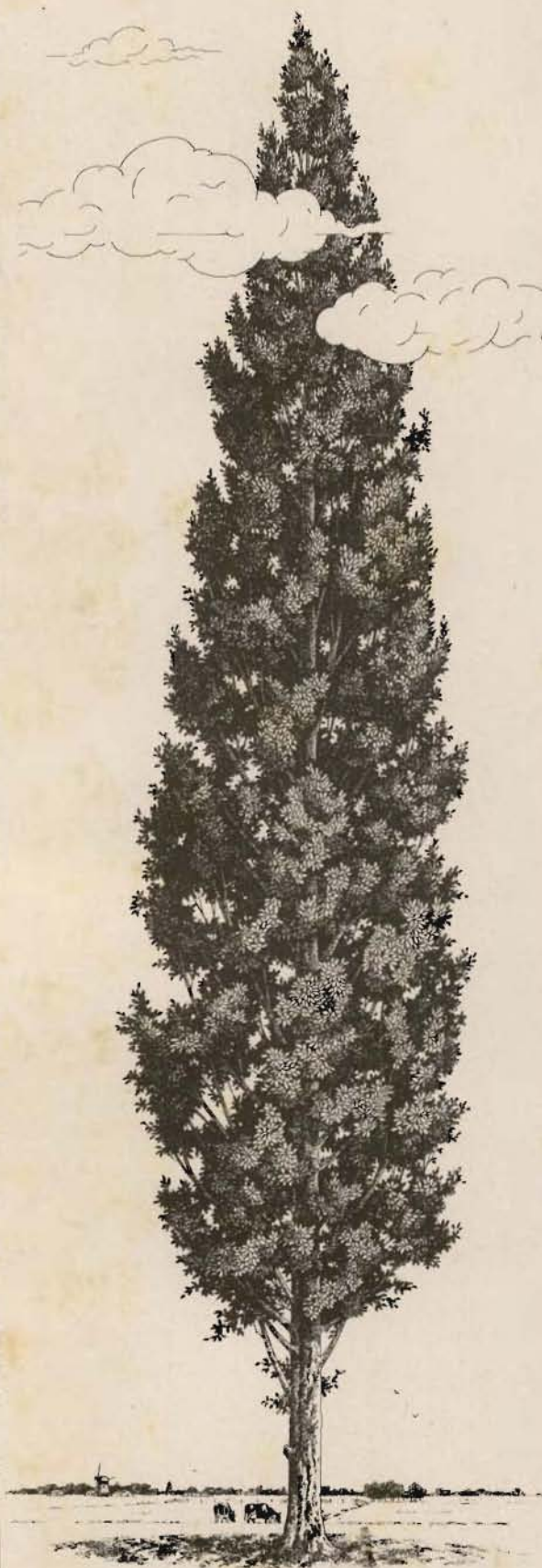

bomen nieuws

Nummer 4 - juli/augustus 1991

Een uitgave van de Bomenstichting

Elke ondernemer heeft een doel, een ambitie. En of het nu gaat om marktaandeel of kwaliteit, de sky wordt niet zelden als de limit aangeduid. Want uiteindelijk wil de ware ondernemer maar een ding: groei. En wie in de toekomst wil groeien, moet in het heden investeren.

Maar hoe groeibestendig is een investering? Zeker waar het gaat om automatisering blijken de beloftes van vandaag maar al te vaak de fiasco's van morgen. Waardoor zo goed als nieuwe systemen binnen de kortste keren worden vervangen.

Bull doet al jaren niet mee aan deze stoelendans. Wij analyseren constant welke standaards stevig geworteld zijn in de praktijk. Om ze vervolgens toe te passen op al onze systemen. Zodat u met een systeem van Bull niet voor één standaard kiest, maar probleemloos op elke vorm van groei aan kunt sluiten.

Zowel intern als extern is samenwerking altijd mogelijk. Tussen computers van verschillende mer-

HOE HOOG U OOK GRIJPT, BULL HEEFT EEN SYSTEEM DAT MEEGROEIT.

ken, maar ook tussen de kleinste PC en het grootste mainframe.

In plaats van versnelde afschrijvingen, zorgt zo voor efficiëntie en ruimte krijgen die ze verdienen. Wanneer u de sky graag als uw limit ziet, is het tijd om ons te bellen voor een vrijblijvend gesprek: 020-565 2606.

Bull

G R O E I V R A A G T O M B U L L .

Bomennieuws
nummer 4 - 1991

Een uitgave van de
Bomenstichting te
Utrecht
Oplage: 4000

Eindredactie en
vormgeving:
Frank Moens

Productie:
Mirjam Lammertink
Jacqueline Langras

Redactie:
Aart de Veer
Marjan ten Cate
Joop Comijs
Mirjam Lammertink

Redactieadres:
Bomenstichting
Donkerstraat 17
3511 KB UTRECHT
(030) 34 07 78

Druk:
Van den Berg's Drukkerij
BV - Maarn

Verschijnt 6 x per jaar,
voor donateurs gratis,
abonnementen f 35,-
per jaar.

ISSN 0166-784 X

Overname van artikelen
en berichten na overleg
met de redactie.

In dit nummer...

60

Vechten voor de plataan

Mirjam Lammertink sprak met Herman Sieben, één van de initiatiefnemers van de Vereniging i.o. "Vrienden van de Plataan". Blijft de plataan staan?

62

Stamgasten

Stamgast is deze keer journaliste van het VARA-radioprogramma Vroege Vogels, Carla van Lingen

65

Bomenroutes in Nederland

Joop Comijs en Aart de Veer doen verslag van hun onderzoek naar het bestaan en de kwaliteit van bomenroutes in Nederland.

bijlage

Bomen & Bijen

In deze nieuwe folder in de Bomen & ... serie wordt duidelijk gemaakt dat bomen een grote rol spelen in het leven van de bij.

En verder in dit nummer:

Op de voorpagina:
*De plataan voor de
Harmonie in
Leeuwarden. Herman
Sieben strijdt al
maanden voor het
behoud van deze
monumentale boom.*

foto: Mirjam Lammertink

Van de redactie	56	Dennehoutaaltje gevaar voor onze	
Herstelbijdragen monumentale bomen	56	dennebossen	68
Droogte en verdroging	57	H.J. van L. 65 jaar!	71
Platanen lijden onder kou en vorst	57	Schoolagenda	71
Vijfentwintig Oranjeboompjes	58	Vragen	71
Floriade 1992	59	Boomverzorgingstip	72
Bomenstichting maakt Bull kalender	59	Voor u gelezen	72
Linde van Sambeek krijgt onderhoudsbeurt	61	Boeken	73
Waardevolle oude bomen (34)	67	Agenda	74

Van de redactie

Blijft de plataan staan of gaat hij eraan? Op het omslag ziet u de bedreigde plataan van Leeuwarden. Uit het interview met Herman Sieben blijkt dat deze prachtige boom het ondanks de gevoerde actie waarschijnlijk niet zal 'halen'. Op het thema aktievoeren komen wij overigens in nummer 5 uitgebreid terug.

De kerseboom van Carla van Lingen is al veel eerder gesneuveld: in 'Stamgasten' krijgt u een beeld van de leefwereld van een Limburgs kind temidden van de boomgaarden en hellingbossen, zo'n vijftig jaar geleden.

Het hoofdartikel in dit nummer gaat over bomen en bijen. Onze Bomen & .. serie is nog steeds niet uit-

geput en ditmaal snijden we één van de belangrijke 'relaties' tussen dieren en bomen aan.

In een artikel komt het rekreative element dat bomen ook in zich kunnen dragen, aan de orde. U maakt kennis met 20 wandel- en fietsroutes langs bijzondere bomen in Nederland.

Diverse aktualiteiten, wat vakliteratuur en boekbesprekingen completeren dit naar onze mening bijzonder afwisselende nummer. Dus... als het deze zomer blijft regenen, ga dan op een bankje onder een oude linde fijn in Bomennieuws zitten lezen!

Aart de Veer

Herstelbijdragen monumentale bomen

Het Bomenfonds is nu zo'n vijf maanden in werking. Luc Noordman schouwt wekelijks tientallen objekten uit het bestand van "Monumentale Bomen" en beoordeelt de aanvragen voor herstelbijdragen. De Bomenstichting heeft een budget van f100.000,- ter beschikking om te spenderen aan de herstelbijdragen van monumentale bomen buiten de bebouwde kom. Tot op heden is ongeveer 40% van dit bedrag toegezegd. Als boomeigenaren nog dit jaar voor een bijdrage in aanmerking willen komen, dan wordt hen verzocht tijdig opgave daarvan te doen. We hanteren de regel "wie het eerst komt, die het eerst maalt".

Deze drie monumentale zomereiken langs de weg van Goor naar Delden (Noordwal 4) kwamen voor een herstelbijdrage in aanmerking

Eiken in Ambt Delden

De eiken in Ambt Delden zijn een voorbeeld van een herstelactie. Naast de monumentale boerderij op Noordwal 4 staat een groep zomereiken, bestaande uit drie bomen van ca. 175 jaar oud. De bomen zijn voor een groot deel begroeid met klimop. Dit levert vooral in de winter een schitterend plaatje op. In de loop der jaren is er nogal wat dood hout in de kroon ontstaan. De bijdrage uit het Bomenfonds voorziet in het verwijderen van het dode hout in de drie bomen, zodat ze voor de komende jaren weer veilig zijn. De eiken ondervinden van de klimop geen hinder. Zoals op de foto zichtbaar is, bevindt de klimop zich binnen in de kroon en neemt daardoor geen licht weg. Het Bomenfonds draagt in totaal f 990,- bij.

F.R.M.

Droogte en verdroging

De zomer van 1990 was heet en droog. Veel bomen, vooral beuken, lieten al in augustus, september hun blad vallen. Voor de beuken was de enorme zaad-dracht een extra handicap, die ze veel energie heeft gekost. Dit voorjaar liepen de knoppen gewoon weer uit!

Veel mensen dachten, dat die bomen ten dode waren opgeschreven. Het afstoten van het blad is echter geen teken dat de boom bezig is dood te gaan, maar een overlevingsreactie. De boom voorkomt dat hij onherstelbaar uitdroogt, door het grootste verdampende oppervlak af te stoten. De beuken zijn dit jaar dan ook weer uitstekend in blad gekomen (ze zijn gelukkig niet ernstig door de nachtvorst getroffen) en ondervinden geen blijvende schade van die ene, warme zomer.

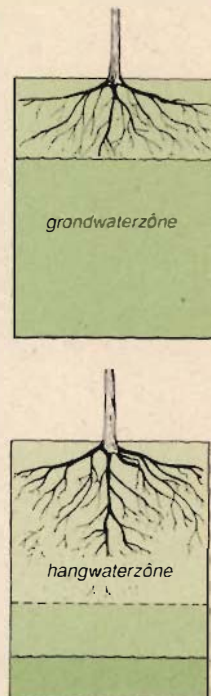
Dalende grondwaterstand

De verdroging, die een gevolg is van de gestaag dalende grondwaterstand kan wel ernstige gevolgen hebben voor een aantal bomen. Bomen, die geen last hebben van de verdroging zijn die bomen, die nooit op het grondwater waren aangewezen, omdat ze op hoge gronden groeien. Deze bomen profiteren van regenwater, dat in de bovengrond blijft hangen (hangwater) en zullen bij een droge zomer het eerst hun blad laten vallen. Bomen, die in eerste instantie profiteren van een geleidelijke grondwaterstands daling zijn die bomen, die moesten groeien in een heel dun laagje grond met een hele hoge grondwaterspiegel. Ze krijgen meer houvast en kunnen meer voedingszouten opnemen als het grondwater daalt. Er zijn twee situaties die wel schadelijk kunnen zijn, namelijk als het grondwater heel snel daalt en als het tot onder de twee meter daalt.

In het eerste geval kunnen de boomwortels zich niet snel genoeg aanpassen door achter het grondwater aan te groeien of door zich zo uit te breiden, dat er beter van het hangwater kan worden geprofiteerd. Het tweede geval - grondwater daalt tot dieper dan twee meter - veroorzaakt verdroging van de bomen, omdat ze meestal niet dieper dan twee meter kunnen wortelen. Zo diep in de grond zijn de omstandigheden (zuurstof, temperatuur) ongunstig voor wortelgroei. De boom moet zich dan gaan instellen op het opnemen van hangwater en het is maar de vraag of hij dat snel genoeg kan. Bovendien zijn er veel bomen, die helemaal geen hangwater tot hun beschikking hebben, omdat ze met hun wortels onder de verharding zitten. In dat geval zijn ze op het grondwater aangewezen.

Een boom die last heeft van de daling van het grondwater zal niet snel doodgaan, maar langzaam steeds zwakker worden en steeds gevoeliger voor andere ongunstige invloeden. Op die manier versterken verzuring en verdroging elkaar. Toch zullen bomen, die in goede, open (niet verharde) grond staan, zich vaak tijdig kunnen instellen op de veranderende omstandigheden, vooral als ze jong en vitaal zijn. De invloed van de grondwaterdaling op de overige, lagere vegetatie is veel groter en catastrofaler.

M.t.C.

Voorbeelden van vochtprofielen
(bron: Wegbeplantingen, Wegbeplantingen? uitg. Bomenstichting)

Platanen lijden onder kou en vorst

Bij de Bomenstichting kwamen het afgelopen voorjaar veel telefoontjes binnen van mensen die zich ongerust afvroegen wat er met de platanen aan de hand was.

De bomen hebben dit jaar toen de knoppen begonnen uit te lopen veel geleden van de strenge nachtvorst. Meestal herstelt deze schade zich snel, maar door de extreme koude maanden ging dit maar heel langzaam. Dit had tot gevolg dat vele bomen al enige tijd volop in blad stonden, terwijl de

platanen nog vrijwel volledig kaal waren. Pas eind juni herstelde het beeld zich enigszins. Uiteindelijk zullen de bomen in de zomer weer een volgroeide bladerkroon hebben, maar ze hebben wel een behoorlijke groeiachterstand opgelopen.

Vijfentwintig Oranjeboompjes 'alleen de hond maakte bezwaar'

"Vandaag behoeft u niet zelf te graven." Ongeveer aldus sprak mr. G.J. de Graaf, voorzitter van de Confederatie van Oranjeverenigingen in Nederland, tot het koninklijke zilveren bruidspaar bij het aanbieden van een 25-jarige plataan (*Platanus X hybrida*) voor hun achtertuin. Dat gebeurde twee dagen na de vorstelijke boomplanting in Beverwijk, op een mooi plekje in het gazon achter paleis Huis ten Bosch in Den Haag.

foto: Dick Polvliet

De plataan werd goed zichtbaar vanuit de tuinkamer, door koningin Beatrix persoonlijk zo bepaald, in de paleistuin geplant. Ook de plaatsen voor de vijfentwintig andere, jonge boompjes - deel uitmakend van het geschenk - waren door Hare Majesteit zelf, in overleg met de tuinbaas, zorgvuldig uitgezocht en verspreid over de parkachtige tuin. Overigens moest de koningin wel even haar handen gebruiken om de paal met herinneringsplaque vast te houden tijdens het dichten van het tevoren gegraven gat. Zéér tot ongenoegen van de koninklijke huishond, die tot grote hilariteit van de aanwezigen, de aarde onmiddellijk begon weg te graven!

Geen nationaal geschenk

Dit bomen-geschenk kwam in plaats van het nationaal geschenk, dat de Oranjeverenigingen graag door middel van een inzameling onder het Nederlandse volk aan het zilveren koninklijke paar hadden willen aanbieden. Maar, zoals bekend, stelden zij beiden zo'n persoonlijk geschenk niet op prijs. Liever zagen zij moeite en geld besteed aan de verbetering van de eigen leefomgeving door middel van groenvoorziening, in welke vorm dan ook. Dat was even slikken voor de fans van het Oranjehuis: zij konden dus hun oprechte gevoelens van aanhankelijkheid niet tot uiting brengen. En ook al zijn er mede door hun toedoen in het verleden heel wat Oranjabomen geplant, op

het gebied van groenvoorziening zijn zij niet zo thuis. Om van de nood een deugd te maken, werden toch alle aangesloten Oranjeverenigingen opgeroepen om in hun eigen omgeving op de één of andere manier actie te ondernemen ter bevordering van de groenvoorziening, op verzoek van het koninklijke zilveren bruidspaar. (In hoeverre daaraan gevolg is of wordt gegeven, valt op dit moment nog niet te zeggen; wellicht is daarover aan het einde van dit plantseizoen iets meer te melden).

Toch een persoonlijk cadeau

Maar bovendien, ook het bloed voor Oranje kruipt, waar het misschien niet gaan kan. Zonder persoonlijk cadeau het zilveren huwelijksfeest voorbij laten gaan, dat kon toch niet. Maar wat kun je - over mogen werd al niet meer gepraat - als je geen cent in kas hebt? Dan is er in deze tijd maar één oplossing: een sponsor! Gelukkig werd er één gevonden. En er was ook een goed argument om toch een cadeau aan te bieden. Een groenvoorziening voor de eigen woonomgeving van de koninklijke familie! Dat kon het jubilerende paar natuurlijk niet weigeren; ook begrip tonend voor de dreigende frustratie van de Oranjeverenigingen. En zo werd dan op 22 maart jongstleden in kleine kring, waarbij ondergetekende aanwezig mocht zijn, een 25-tal bijzondere bomen aangeboden.

Dick Polvliet, kontaktpersoon Bomenstichting

Bomen & burenen

De vierde herziene druk van deze succesvolle folder verschenen. In 1986 verscheen de eerste druk. Al gauw bleek dat de folder in een enorme behoefte voorzag, want de afgelopen jaren zijn er ca. 25.000 verkocht, niet alleen aan particulieren maar ook aan wetswinkels en voorlichtingsafdelingen van gemeenten. Bomen & Buren behandelt in het kort de rechten en plichten van boomeigenaren en de te nemen juridische stappen bij geschillen. U kunt de folder bestellen door f 2,50 (incl. porto) over te maken op postbankrekening 2108755 van de Bomenstichting o.v.v. 'Bomen en Buren'.

Floriade 1992

In een vorig nummer hebben we u meegedeeld dat de Bomenstichting zich zal presenteren op de Floriade in Zoetermeer. Nog zo'n negen maanden scheiden ons van de opening. Dit houdt dus in dat de werkzaamheden in volle gang zijn. Hier volgen de laatste nieuwsfeiten.

Aanleg van de bestrating

In de wintermaanden zijn funderingen voor de verharding aangebracht en honderden veldesdoorns in haagverband geplant. In de maand juni zijn Erik van Kralingen, Maurice Roelandse, Patrick Weeda, Robert Milinkovic, Sebastian de Blauw, Remond Bijdewater, Simon Honsbeek en Denis van der Vaart onder supervisie van "mees" Leo Olierook van de Leidse LTS hard aan het werk geweest met het leggen van de sierbestrating. Geen geringe klus, want er werd gebruik gemaakt van Blanc de Bièrges. Dit is een Belgische betonsteen met een natuurlijk uiterlijk, die een specifieke manier van werken vereist. De eerste dagen werd er steen(!) en been geklaagd, omdat de blokjes alles behalve recht wilden liggen. Maar aan het einde van de eerste werkweek kregen de jongens de slag te pakken. De bestrating wordt geheel belangeloos gelegd. Wel is de afspraak met de leverancier van de stenen gemaakt, dat een deel van het materiaal na afloop van de Floriade aan de school wordt geschonken.

Sponsoring

Voor een aantal onderdelen van de inzending hebben we sponsors kunnen vinden die hun materiaal tot onze beschikking wilden stellen. Zo levert Interdesign het straatmeubilair, de firma Langkamp verzorgt de houten boombakken, wanden en kiosken, de firma Delveaux uit België levert Blanc de Bièrges. Association de Petit Granit zorgt voor een zwarte natuursteen en de firma Glaverbel levert twee grote spiegelwanden. Beide firma's zijn eveneens uit België afkomstig. De halfverharding "Dolomiet" komt van de firma Ankersmit Maalbedrijven. De firma Samson neemt alle benodigde boomkorven en boomroosters voor haar rekening. Studenten van de Hogeschool voor de Kunsten uit Utrecht zullen het woonstraatgedeelte van de inzending op hun eigen manier gaan aankleden.

Alle medewerkende bedrijven en de deelnemers zijn op 20 juni voor het eerst bij elkaar geweest. In oktober zal een en ander aan de pers worden gepresenteerd.

Begin juni werd door leerlingen van de Leidse L.T.S. begonnen met het leggen van de bestrating. foto: Frank Moens

Deelnemers verdubbeld

Oorspronkelijk zou de Bomenstichting samen met Boomkwekerij Ton van den Oever B.V. de inzending verzorgen. Om diverse redenen zijn daar nu twee partijen aan toegevoegd: Centrum Hout en de Stichting Bos en Hout. Centrum Hout is een overkoepelende organisatie voor de houtbranche, de Stichting Bos en Hout is een voorlichtingsorganisatie van de bosbouwbranche.

Vanwege de enorme investeringen die moesten worden gedaan heeft de Bomenstichting zich een wat bescheidener plek toegeëigend, waarvoor er ruimte kwam voor de twee nieuwe deelnemers. Bij het onderwerp "boommishandeling" worden informatiepanelen van de Bomenstichting neergezet. Voor wie iets mee wil nemen staat er een folderautomaat, waar men voor een klein bedrag informatie van de Bomenstichting kan kopen.

De Floriade wordt op 10 april officieel geopend en duurt tot 11 oktober 1992. In de maand mei staat er een donateursexcursie naar de Floriade op het programma.

Bomenstichting maakt Bull-kalender 1992

Het begint bijna traditie te worden dat wij de kalender van computerbedrijf Bull mogen verkopen. Nieuw is dit keer dat de Bomenstichting de kalender helemaal zelf zal gaan produceren.

Humphrey Bennet maakte van alle bomen die door ons geadopteerd werden telkens een mooie pentekening. Deze tekeningen worden nu voor de kalender gebruikt, en aangevuld met een korte

tekst met o.a. de Latijnse en Nederlandse naam, de standplaats en de adoptiedatum.

Via Bomennieuws worden prijs, datum van verschijnen en bestelwijze nog bekend gemaakt. De opbrengst uit de verkoop van deze kalender leverde vorig jaar zo'n f 6.000,- op voor de Bomenstichting.

Vechten voor de plataan

In gesprek met Herman Sieben

In Bomennieuws 1/2 van dit jaar kon u reeds lezen over de actie die gevoerd werd voor het behoud van een monumentale plataan bij de Harmonie in Leeuwarden. Voor deze boom was een kapvergunning aangevraagd, omdat hij niet in de nieuwbouwplannen bij het gebouw paste. Inmiddels zijn we een handtekeningactie, een hoorzitting en een AROB-procedure verder. Ondanks veel publiciteit en adhesiebetuigingen zal de boom in augustus waarschijnlijk toch gekapt worden. We spraken in Leeuwarden met één van de initiatiefnemers van de vereniging in oprichting "Vrienden van de Plataan", Herman Sieben.

Wat heeft jullie actie precies ingehouden?

We zijn allereerst begonnen om onszelf een naam te geven, zodat we niet als privépersoon zouden worden aangesproken. Dat werd een vereniging in oprichting, de "Vrienden van de Plataan". Later bleek dat een vereniging in oprichting juridisch gezien helemaal niet bestaat. Enfin, we hebben affiches laten drukken en in Leeuwarden verspreid, en de pers gebeld.

De betrokken commissie in de gemeente Leeuwarden had het zogenaamde 'voorbereidingsbesluit' 1) genomen om het plan Van Dongen te kiezen, ervan uitgaande dat de plataan verplaatst kon worden. De firma Copijn had dit de architect verzekerd. Helaas bleek bij nader onderzoek dat de boom een verplaatsing niet zou overleven. De wortels bleken verstrengeld te zitten in oude funderingen, kabels en leidingen, en waren niet in een

om 4000 briefkaarten te drukken die de mensen naar de gemeenteraad of hun eigen partij konden sturen. Uiteindelijk heeft de raad er zo'n 1000 ontvangen.

De wethouder nodigde ons toen uit voor een gesprek. Hij bood aan om voor de oude plataan 20 nieuwe te planten. Deze zouden dezelfde hoeveelheid zuurstof produceren als die ene oude plataan. Jonge sprietjes kun je jammer genoeg niet vergelijken met zo'n hele mooie oude boom, dus we waren niet tevreden.

Naar aanleiding van ons bezwaarschrift werd er een hoorzitting gehouden. Als niet direct betrokkenen mochten we daar eerst niet eens het woord voeren! Pas nadat we officieel als kontaktpersoon van de Bomenstichting waren aangesteld, konden we ons verhaal houden op een volgende extra hoorzitting. Veel interesse had de raad blijkbaar niet want er waren maar twee raadsleden aanwezig.

Jullie hebben ook de landelijke pers gehaald (Telegraaf, NRC Handelsblad, Vroege Vogels, Van gewest tot Gewest). Hoe heb je dat voor elkaar gekregen?

Ik kende de correspondent van het NRC Handelsblad in Leeuwarden, en die heeft er een stuk over gemaakt. Via mijn werk moest ik naar Vroege Vogels toe, en daar heb ik ook het verhaal van de plataan aan de orde kunnen stellen. Ze hebben toen een gesprek tussen de wethouder en mij gearrangeerd. Van Gewest tot Gewest kwam daarna vanzelf naar ons toe.

Toen de Koningin in maart opriep om bomen te planten, hebben jullie daar vervolgens ook nog op gereageerd?

Ja, die kans konden we natuurlijk niet laten liggen. We hebben haar een brief gestuurd met onze felicitaties, en het verzoek om ook het behoud van monumentale bomen op haar verlanglijstje te zetten. Ook daar hebben we de pers weer over ingelicht. Wat dat betreft hadden we ons geen betere tijd kunnen voorstellen. Heel Nederland was even met bomen bezig!

Herman Sieben voor de boom waar het allemaal om gaat: de plataan voor de 'Harmonie' in Leeuwarden
foto: Mirjam Lammertink

goede conditie. Het voorbereidingsbesluit werd dus op grond van onjuiste uitgangspunten genomen. Daarom hebben we een bezwaarschrift ingediend.

De plaatselijke en regionale pers pikte het onderwerp op. Er waren weken dat we vier van de zes dagen in de krant stonden! Een drukkerij bood aan

1) een dergelijk besluit gaat vooraf aan een bestemmingsplan wijziging

Op het secretariaat van de Bomenstichting is jullie actie met bewondering gevolgd. Voor de toekomst kunnen veel mensen daar wat van leren. Wat zijn jullie bevindingen?

In elk geval is het heel belangrijk geweest dat we al goede contacten hadden in de gemeente Leeuwarden. Zelf ben ik consulente natuur- en milieueducatie in Leeuwarden, en bovendien actief lid van de PvdA. Ik had dus heel wat bruikbare contacten, ook met bijvoorbeeld de regionale en lokale pers. Dat er op een gegeven moment vanzelf een drukker naar ons toe kwam die gratis briefkaarten wilde drukken, was een gelukje. Ambtelijke procedures met bijvoorbeeld bezwaarschriften, schorsingen e.d. waren voor ons ook geen onbekend terrein. Anders was het heel wat moeilijker geweest om zo'n actie te voeren. Dan moet je echt advies krijgen van een deskundige, bijvoorbeeld een kontaktpersoon van de Bomenstichting. Het zou ook goed zijn om al die procedures eens op papier te zetten, er een soort handleiding van te maken.

Daar wordt aan gewerkt, Bomennieuws nummer 5 zal daar helemaal aan gewijd worden.

De plataan blijft waarschijnlijk slechts tot augustus nog staan. Hebben jullie toch iets bereikt?

Het is heel jammer dat de plataan waarschijnlijk toch gekapt gaat worden, maar de gemeente Leeuwarden zal de volgende keer ongetwijfeld meer rekening gaan houden met bestaande bomen en andere groenelementen. Dit soort zaken doet hun imago natuurlijk geen goed. Er is in Leeuwarden door grote nieuwbouwprojecten in de binnenstad al veel groen verloren gegaan. Het duurt jammer genoeg erg lang voordat de gemeente beseft dat een stenen stad met alleen maar wegen en gebouwen onleefbaar is.

Wat doe je bij een volgende bedreigde boom in Leeuwarden?

Ik ben in elk geval van plan om de gemeente wat dat betreft nauwlettend in de gaten te houden, zodat we in een vroeg stadium de plannen kunnen trachten bij te sturen. Ik blijf kontaktpersoon voor de Bomenstichting, en kan op die manier ook anderen adviseren.

Mirjam Lammertink

Linde van Sambeek krijgt onderhoudsbeurt

De oudste boom van ons land, de ongeveer vijf eeuwen oude linde van Sambeek, krijgt eind juli een onderhoudsbeurt. Voor dit werk heeft de gemeente Boxmeer, waaronder Sambeek valt, een boomverzorgingsbedrijf uitgenodigd.

De gemeente Boxmeer heeft jaren geleden het beheer van de boom van de eigenaar overgenomen. Het onderhoud beperkte zich tot het wegnemen van een dode of een gebroken tak. De linde van Sambeek is oorspronkelijk een knotlinde. In de loop van haar al eeuwen durende leven is de stam hol geworden. Het gevaar bestaat dat de stam de kroon op een gegeven moment niet meer kan dragen en dat de stam uit elkaar breekt. In het verleden werd de kroon daarom al meermalen uitgelicht en werden allerlei verankeringen in stam en kroon aangebracht.

De linde is nog steeds zeer vitaal, maar is wel aan een grondige onderhoudsbeurt toe. Boomverzorger Pius Floris en zijn medewerkers gaan het werk uitvoeren. Pius Floris heeft in de jaren dat hij met dit vak bezig is, geregeld aan de linde gewerkt. De linde van Sambeek vormt voor hem als het ware de rode draad in zijn boomverzorgingsloopbaan. Aan de werkzaamheden, die ongeveer twee da-

gen in beslag zullen nemen, wordt de nodige publiciteit gegeven.

Als het werk is geklaard kan de boom het waarschijnlijk zelf weer jaren zonder menselijke hulp stellen. Misschien wordt de linde nog wel echt de "duizendjarige linde", want onder die naam is de boom in de omgeving bekend.

F.R.M.

De kerseboom

De eerste bomen die ik als zodanig herkende maakten deel uit van een verzameling. Het waren de bossen van de IJzeren Man rond Weert, waar ik met mijn vader doorheen fietste. Dat wil zeggen: mijn vader fietste en ik zat voor op het kinderzitje. Heel wat jaren later gingen de bomen als individu een rol spelen. We woonden toen in het zuiden van Limburg in een huis met een grote tuin die achter een meidoornhaag over ging in de hoogstamboomgaarden die tegen de hellingen lagen. Ook in onze tuin stonden enkele hoge fruitbomen. Ik herinner me de appelboom met ouderwetse rode sterrappeltjes, en de pereboom waar de vogels altijd net iets eerder waren dan mijn moeder. Het hoogtepunt in de tuin was de noteboom die weliswaar in de tuin van de burens stond, maar zijn noten voor een groot deel in onze tuin liet vallen, en de kerseboom waar eens per jaar overheerlijke kersen vanaf kwamen. De noteboom was ieder jaar goed voor een zeer beschaafde burenruzie. De burens konden het niet uitstaan dat hun noten in onze tuin vielen. Het ging er nu om wie het eerste was. Als wij wonnen werd de muziek van de juke-box (ze hadden een café) die dag een tikkeltje harder gezet. "Een potje met vet" verstoorde dan hinderlijk de walsen van Chopin die mijn vader steeds harder uit de piano ramde.

De kerseboom was de eerste boom die ik zag omhakken. Het was oogsttijd en zijn oude takken kreunden onder de last van de kersen. Langzaam en waardig belandde hij op aarde en het dorp heeft tot laat in de avond meegesnoept van de zoete vruchten. Ik groeide op tussen de hoogstamboomgaarden en de hellingbossen. Die ene omgehakte kerseboom waarvoor mijn ouders verantwoordelijk waren, heeft symbolisch het begin ingeluid van alle verdwenen hoogstamboomgaarden in Limburg. Met het hellingbos gaat het ook al niet goed. Hoewel: enkele weken geleden nog liep ik door een van de weinige hellingbossen die nog over zijn, het Bunderbos vlakbij Maastricht. Vroeger sjouwden we hier met picknickmanden heen en lieten we ons van de zandverstuiving rollen of we kliederden in de vele beekjes die naar beneden sijpelden. Ik vond het bos terug zoals het in mijn herinnering was bewaard. De hellingen waren even steil en de zandverstuiving was er nog. (Er waren alleen wat houten banken en prullenbakken ver-

In deze column komen gastauteurs aan het woord over de relatie tussen bomen en mensen.

Presentatrice Carla van Lingen van het Vara-radioprogramma *Vroege Vogels*, beschrijft in deze aflevering hoe zij bomen ervaart.

schenen.) De salomonszegel bloeide samen met de blauwe bosviooltjes en de witte bosanemonen, en de sneltrein naar het Noorden is vervangen door de intercity Maastricht-Amsterdam die ieder uur langstraast.

Als ik met deze trein van het Gooi naar het zuiden reis dan valt me altijd het grote verschil op tussen mijn geboorteplek en de streek waar ik nu woon. Het lijkt wel of mensen in het Westen meer van bomen houden. In oude tuinen vind je nog veel bomen die stammen uit de tijd dat de tuin werd aangelegd, en in Hilversum zijn in praktisch alle straten waar dit mogelijk zuiden zie je dat niet. Grote oude bomen staan in parken of tuinen van landhuizen of kastelen. Gemeenten zijn vooral geïnteresseerd in gifgroene gazons met niet te veel bomen waar hinderlijk blad vanaf kan vallen. De mooie bomen die ik me herinner zijn verdwenen. Een groep populieren vlakbij het station, die iedere ochtend aangaven waar de wind vandaan kwam. De holle treurwilgen langs de Geul waar we hutten in bouwden, en de boom in de tuin van de paters Montfortanen die ik de "apenboom" noemde: het was een oude grillige boom die iedere dag een ander gezicht toonde. De paters zijn verdwenen, het klooster heeft plaatsgemaakt voor nieuwbouw en de boom is -hoe kan het anders- weg.

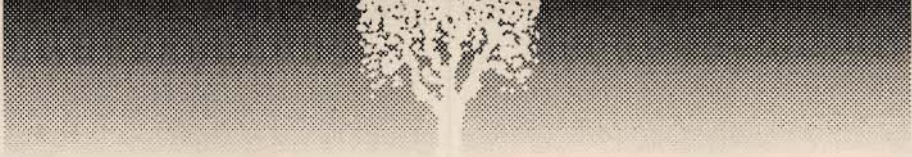
Ik leef nu in een bomenrijk dorp, in een bomenrijke straat en bezit een bomenrijke tuin. Het angstige is dat de oudste, hoogste en mooiste bomen in de tuinen van mijn burens staan: de witte kastanje, de rode beuk, een rode meidoorn die gelijktijdig bloeit met een hoge gouden regen, en een groep gewone maar schitterende berken. Iedere keer als ik terugkom van vakantie slaat de angst me om mijn hart... Stel dat één van de burens de botte bijl heeft gehanteerd en meer dan vijftig jaar beschaving heeft omgekeapt...

Terug naar de kerseboom uit mijn jeugd. Toen ik jaren ouder was hoorde ik dat de boom was gekapt omdat bij kersenpluk een oude dorpeling uit de boom was gevallen - voor altijd invalide. Die kerseboom heb ik mijn ouders vergeven.

Carla van Lingen

Carla van Lingen

Borren Boomverzorging

N.C.H. arb. qualified.

- Rooien • Snoeien
- Aanplanten • Standplaatsverbetering
- Adviezen

Braakmansteeg 12 • 7437 PV Bathmen • Tel. 05700-13269 • Privé 05704-3329

ton van den oever bv
boomkwekerijen

Bomen

gangbare sortiment uit de volle grond
nieuwe introducties
cultuurvariëteiten op eigen wortel!
Ton-Bomen

Levering door hele land:

bomen
bosplantsoen
heesters
coniferen
rozen
vaste planten

Rijksweg 13, 5076 PB Haaren (NBr.)
tel. 04117 - 1771/1535
telefax 04117 - 1585

Europaweg 18-20, 7742 PN Coevorden
tel. 05240 - 17280
telefax 05240 - 16099

GROEIPLAATSVERBETERING

- Voedingskolommen
- Beluchting
- Bemesting
- Bodemaktivering
- Struktuurverbetering
- Opheffen verdichting, storende lagen en stagnerend water

- accuraat
- grote capaciteit
- veilig
- effectief
- veelzijdig

Meer informatie op aanvraag verkrijgbaar.

Ook bij u te demonstreren.

Frans van Jaarsveld
Henk van Scherpenzeel

Schalkwijk, (03409) 18 80
Bilthoven, (030) 28 02 90
Fax (03409) 23 66

Pius Floris

BOOMVERZORGING

Baarzenstraat 17
5262 GD Vught
073 - 56 72 35

VOOR EEN *FLORISSANT* BOMENBESTAND

boomverplanting, verzorging, velling
onderzoek en advies
groeiplaatsverbetering

boomkokers
klim- en verankeringsmaterialen
inventarisatie en beheersplannen

ARBORI-ARNHEM, Leen Hoogstad: de Wiltstraat 57 6821 cc Arnhem tel. 085 - 42 42 23 fax. 085 - 43 69 90

Bomenendienst

Een onderdeel van Heidevrij Uitvoering BV, uitvoeringsmaatschappij van groen-, grond- en waterwerken, die eveneens de voorbereidingen van werken kan verzorgen.

De activiteiten omvatten in hoofdzaak:

- boom- en groenbeheer
- openluchtsport-accommodaties
- riolering en drainage
- bedrijfsterreinen en bestemmingsplannen
- bodemsanering
- terreinonderhoud

heidevrij

Uitvoering

Telefax 055-669849

Telefoon 055-667722

Postbus 177, 7300 AD Apeldoorn

Bomenroutes in Nederland

In verschillende plaatsen in ons land zijn boekjes of folders verkrijgbaar, waarin bomenroutes worden beschreven, die te voet of per fiets kunnen worden gevolgd. Wij hebben er 20 bestudeerd en brengen in dit artikel hierover verslag uit. Wij pleiten voor het samenstellen van bomenroutes, omdat we uit ervaring weten, hoeveel plezier veel wandelaars en fietsers eraan kunnen beleven. Enkele richtlijnen zullen we in een tweede artikel, later dit jaar, geven.

Bestaande bomenroutes in Nederland

Onder bomenroutes verstaan we een wandeling of fietstocht langs de meest bijzondere bomen in een bepaald gebied, zowel binnen als buiten de bebouwde kom. Hierbij worden enkele interessante gegevens zowel over bomen als over hun omgeving vermeld.

In Bomennieuws 1991 1/2 plaatsten wij een oproep aan onze lezers om bestaande bomenroutes in te zenden. Ook werd een brief aan enkele land-schapsbeheerinstellingen gestuurd. We ontvingen zo'n 25 inzendingen, waaronder 20 'echte bomenroutes'. Een aantal inzendingen viel hier niet onder omdat het meer algemene natuur- en landschapsbeschrijvingen zijn (Baarn, Flevoland, Limburg, Vlieland, Zeist (Groene Gids) en Zwolle-Zuid). In deze folders en gidsjes worden geen individuele bomen beschreven en daarom voldoen ze niet aan onze eis. (Overigens zijn we de inzenders erkentelijk voor hun bijdrage).

De 20 bomenroutes zijn in tabel 1 nader aangegeven. We geven daarin een soort 'consumenten-gids-achtige' indeling, zonder overigens aan één of meer van de routes veel af te doen. Voor alle routes geldt namelijk dat het meer is dan niets (er zijn nog zoveel plaatsen zonder route!) en dat het werk dat er door de makers in is gestoken, wordt gewaardeerd.

We lopen de verschillen en overeenkomsten tussen de routes nu langs aan de hand van de kolommen uit de tabel en enkele illustraties. Voor de route in het arboretum Poort-Bulten is een vergelijking niet goed mogelijk, aangezien dit een blindenroute betreft.

1/2

Plaats/Provincie.

De ontvangen routes betroffen voornamelijk plaatsen in het midden van het land. Misschien heeft men in andere delen van het land onze oproep over 't hoofd gezien? Misschien moeten de routes nog worden gemaakt? We beloven u over 5 jaar een artikel met bomenroutes in alle provincies, ja

zelfs in Flevoland!

3.

Soort route:

(w=Wandelroute;

f=Fietsroute)

Bij de beschreven route zijn 14 wandelroutes en 4 fietsroutes. De eerste route door Amsterdam is een combinatie van wandel- en tramroute (w/t). Voor het bekijken van individuele bomen is een wandeling wellicht het meest geschikt.

4/5

Uitgave van .../Jaar van uitgave

Uit het lijstje van 'uitgevers' blijkt dat vooral plaatselijke afdelingen van het IVN (Instituut voor Natuurbeschermings- educatie), de VVV's en gemeentelijke instanties actief zijn bij het samenstellen van bomenroutes. In Velp is, zoals u wel duidelijk zal zijn, de eerste schrijver van dit artikel privé-uitgever van bomenroutes; in Rhenen werkte de tweede schrijver mee aan de ter plaatse onder auspiciën van een gemeentelijke commissie uitgegeven route.

De jaren van uitgave variëren van 1976 (Doorn) tot 1991. Routes die 'oud' zijn, hebben het bezwaar dat er inmiddels belangrijke wijzigingen kunnen zijn opgetreden.

De meeste folders zijn voor zover wij konden nagaan gratis. Waar wel een bedrag is vermeld, is dit niet hoog (maximaal f 1,50). Het mooi uitgegeven boekje van Utrecht is wellicht wat duurder.

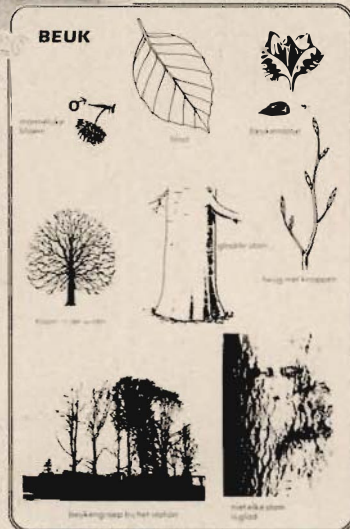
6.

Routekaart: + aanwezig, - afwezig

Ons inziens is het opnemen van een routekaart absoluut noodzakelijk, ook als er wel een routebeschrijving in de tekst is opgenomen. Beide moeten elkaar aanvullen. Voor de opgenomen kaartjes werd verschillend basismateriaal gebruikt: voor wandelingen in de bebouwde kom meestal een be-

Figuur 1
Routekaartje uit de
boomwandeling van Eelde

Figuur 2
Pagina uit de bomenroute
van Winterswijk

staande stadsplattegrond, voor fietstochten (grotendeels buiten de bebouwde kom) meestal een topografische kaart(montage).

7a/b.

Lengte in km/Duur in uren
(tussen haakjes: geschat)

In deze kolommen hebben we opgenomen hoe lang de route is (in km) en/of hoe lang hij duurt (in uren). Het is erg handig als dit allebei vermeld is - alleen bij de route van Eelde is dat het geval. Het is

prettig voor de potentiële wandelaar of fietser, te weten wat de af te leggen afstand is en hoe lang de tocht ongeveer duurt. In samenhang hiermee kan ook worden aangegeven hoe de route bekort kan worden (doorsteek) of eventueel verlengd (omweg). Waar niets staat aangegeven hebben wij zo mogelijk een schatting gemaakt van de lengte of de benodigde tijd.

8.

Illustraties van boom, blad en/of vrucht:

(+ aanwezig, - afwezig)

Een bomenroute moet geen saaie tekst zijn zonder plaat-

jes! Figuur 2, uit de Bomenroute Winterswijk, is een mooi voorbeeld van een instructieve illustratie.

9.

Bijzonderheden over de boom (anders dan de naam):

(+ vermeld, 0 deels vermeld, - niet vermeld)

Met bijzonderheden bedoelen wij in de eerste

plaats gegevens over de boomsoort en in de tweede plaats bijzonderheden over de bewuste exemplaren uit de bomenroute. In de meeste boekjes worden wel bijzonderheden gegeven, in enkele alleen over de soort en niet over de exemplaren (aangeduid met 0).

10.

Zijn de wetenschappelijke namen vermeld?

(+ ja, - nee)

Hoewel bomenroutes natuurlijk ook, of zelfs juist voor leken bedoeld zijn, achten wij het vermelden van de wetenschappelijke namen van de bomen toch noodzakelijk. Alleen hierdoor kan verwarring over de bomen worden uitgesloten.

11.

Is er ook aandacht besteed aan de stads- of land- schaps-geschiedenis?

(+ ja, 0 hier en daar, - nee)

In de fietsroute van Ede en omgeving wordt opgemerkt: "U kunt deze tocht op twee manieren maken. De eerste is: van de ene naar de andere boom fietsen of lopen zonder ergens anders naar te kijken. U kunt ook - en dat is de juiste manier - genieten van wat de natuur ons te bieden heeft, de route volgen." Wij sluiten ons daarbij van harte aan, met daarbij nog als aanvulling dat ook de cultuur in de vorm van de stads- of dorpsgeschiedenis vaak meer inzicht in de betekenis van de bomen geeft.

12.

Hoe handzaam is de folder/het boekje?

(+ handzaam, 0 niet zo handzaam, - niet handzaam)

De handzaamheid is een praktisch aspect dat wel van veel belang is. Het meest plezierig is het, wanneer tekst en route tegelijkertijd bekeken kunnen worden in een niet te groot 'document' (b.v. door

TABEL 1.

Ingezonden bomenroutes met enkele kenmerken

(voor verklaring kolommen, zie tekst)

1	2	3	4a	4b	5	6	7a	7b	8	9	10	11	12	13
Amersfoort	U	f	VVV/Gem	033-635151	?	-		1,5	-	+	-	-	0	
Amsterdam-C	NH	w/t	?	-	90?	+		2	+	+	+	+	-	concept
Amsterdam-O	NH	w	Gem	020-5962504	88	+		(1)	-	0	+	-	0	
Doorn (Gimborn)	U	w	Bot.T.RUU	03430-12144	76	+		0,75/1,5	+	+	+	0	0	2 wandelingen
Ede e.o.	Gld	f	VVV	08380-14444	?	+	(35)		-	+	-	+	0	*)
Eelde	D	w	IVN/VVV	05907-5537	89	+	3	1-1,5	+	+	+	-	+	
Ellecom	Gld	w	?	-	90	-	?	?	+	-	-	-	-	puzzelrit
Gouda	ZH	w	IVN/Gem	01820-88330	89	+	1,7		+	+	+	+	0	
Haarlem (Hout)	NH	w	VVV/St.HH	023-319059	84	-	4		+	+	-	+	-	met vragen
Lutte, De	O	w	?	05415-1975	?	nvt	?	?	nvt	-	-	0	nvt	blindenroute
Nuenen	NB	f	IVN	040-823311	90	+	20		+	0	0	0	0	
Rhenen	U	w	Gem ea	08376-13484	90	+		1-2	+	+	+	+	0	
Utrecht	U	w	Gem ea	030-328511	90	+	(3)		+	+	+	+	-	2 wandelingen
Velp/Rozendaal	Gld	w	IVN/Comijs	085-634416	91	+	(2;4)		-	+	-	-	0	2 wandelingen
Velp(Daalhuizen)	Gld	w	Comijs	085-634416	87	+		(1)	-	+	-	+	0	
Wassenaar	ZH	w	VVVW	-	88	+	(2)		+	0	+	-	+	
Winterswijk	Gld	w	CBW	-	91	+	(1,5)		+	+	-	-	+	met vragen
Zeist (Slot)	U	w	IVN	03404-22048	86	-	?	?	+	+	+	0	0	
Zeist e.o.	U	f	IVN	03404-50279	89	+	40		+	0	+	+	0	
Zwolle e.o.	O	f	VLO e.a.	038-982618	?	+	(35)		+	0	-	0	0	

*) Wiegeraads Wonderboomroute

een uitslaande kaart achterin het boekje op te nemen). Ook een goede bladspiegel, een duidelijke letter e.d. vallen onder dit aspect. Uit de tabel blijkt dat maar drie van de 19 beoordeelde routes aan deze eisen voldoen. We hebben dit aspect sterk laten meetellen in het eindoordeel.

13.

Opmerkingen

In deze kolom zijn nog enkele aanvullingen opgenomen, o.a. wanneer sprake is van meer routes in één boekje of folder.

Conclusie

Wat ons betreft komt de bomenroute in Eelde als de beste uit de bus. Dit boekje is wat inhoud en presentatie betreft uitstekend. (Dat er ook nog iets over het dorp in relatie tot de bomen gezegd kon worden, even daargelaten.) Figuur 1 laat het kaartje zien van de Bomenroute Eelde zien. Verder vinden we de routes van Wassenaar en Winterswijk ook heel instructief en handzaam.

Als u deze zomer eens een ander soort dagtocht wilt maken, vraag dan een bomenroute aan van de plaats van uw keuze (adresseer aan de instantie die de route heeft uitgegeven, zie kolom 4 in de tabel). Een 'trein + bomenroute-biljet' kunnen de schrijvers u nog niet aanbieden, maar wat niet is,

kan nog komen.

Tot besluit

In de eerste plaats hopen wij dat dit artikel voor velen van u aanleiding zal zijn, zelf eens een bestaande bomenroute te lopen of te fietsen. Het is een activiteit die heel goed binnen een geplande vakantie of dagtocht is onder te brengen!

We hopen ook dat ons artikel voor een aantal van u aanleiding zal zijn, zelf eens een bomenroute samen te stellen. Bomenroutes vormen een prachtig middel om belangstelling voor bomen te wekken en om bomen en mensen dichter tot elkaar te brengen.

Joop Comijs en Aart de Veer

Indien u bomenroutes kent die niet in dit artikel worden beschreven, wilt u dan een exemplaar sturen aan Joop Comijs, Zaalboslaan 12, 6881 RH VELP?
Hartelijk dank!

Waardevolle oude bomen (34)

De iepen langs de Bennemeerseweg

De polder 'de Bennemeer', gelegen in de gemeente Noorder-Koggenland (Noord-Holland, Twisk), wordt doorsneden door een rustiek klinkerweggetje dat aan beide zijden wordt begrensd door iepen (*Ulmus x hollandica* 'Belgica'). De Bomenstichting had een belangrijk aandeel in de actie voor het behoud van deze bomen.

Ingeklemd tussen steen en water

De ruim 100 iepen staan in een smalle grasberm van ca. 1,5 meter. Op het eerste gezicht lijken de bomen niet zo oud. Op borsthoogte hebben ze een stamdoorsnede van gemiddeld 50 centimeter. In het register van de Bomenstichting werden ze drie jaar geleden opgenomen met een leeftijd van ongeveer 60 jaar. In vergelijking met andere iepen van dit formaat kan de leeftijd kloppen, maar deze 'iepjes' zijn zeker al een eeuw oud. Op de oude foto die dateert uit 1916 ziet u dat de bomen al zo'n 20 jaar oud zijn. Omwonenden hebben ons verzekerd dat de iepenlaan nooit is gekapt en herplant. Wel heeft men in het verleden om en om een

boom gekapt. In de afgelopen 85 jaar is het straatbeeld niet veel veranderd. De bomen leefden en het klinkerpad is enige keren opgehoogd en opnieuw bestraat, het laatst in 1950. Bij elke herbestrating werd de weg een beetje breder en kregen de bomen het een beetje slechter. De klinkers liggen nu vrijwel tegen de stammen. De wortels kon-

De Bennemeerseweg in 1916 met aan beide zijden ongeveer 20 jaar oude iepen

den geen kant op. Aan de ene kant lag een sloot en aan de andere zijde een weg, waaronder de bodem met de komst van de auto zo werd verdicht dat wortelgroei onmogelijk was. De iepen overleefden het wel, maar groeiden nauwelijks. Aan de

Toen het plan de bewoners van het nabijgelegen Twisk bereikte, reageerde men furieus en begon een handtekeningenactie onder de inwoners voor het behoud van de bomen en het karakter van de weg. Het resultaat werd aan de dijkgraaf van het waterschap overhandigd.

Bomenstichting

Op verzoek van de dorpsraad werd Hans Kaljee, kontaktpersoon van de Bomenstichting in Alkmaar, ingeschakeld. Al snel werd duidelijk dat er een grondonderzoek verricht was. Uit het onderzoek kwam vast te staan dat de ondergrond uit een kleiachtige verdichte structuur bestond. Het landschappelijk karakter van de weg was voor de dorpsraad aanleiding om het eerste plan om te asfalteren, bij het Waterschap aan te kaarten en voor een klinkerbestrating te kiezen. Het plan werd met f 100.000,- subsidie van de Provincie door het Waterschap aangenomen. De klinkerbestrating zou er komen, maar door de hoge technische eisen bij herprofilering zouden de bomen moeten verdwijnen. De wortels zouden ernstig beschadigd worden. De kans zou groot zijn dat de bomen om zouden waaien. Dat er geen onderzoek verricht was naar het wortelgestel van de bomen onder het wegdek, werd tijdens een inspraakbijeenkomst eind maart duidelijk. Hans Kaljee voerde namens de bewonersorganisatie het woord. Uit zijn bevindingen bleek dat er vrijwel geen wortels onder het wegdek zaten. Aan de hand van schetsen en berekeningen toonde hij aan dat de conclusie van het Waterschap om de bomen te kappen onjuist was. (Methode Raad, 117 iepen à f 5.000,-.)

Tevens werd het Waterschap nog eens duidelijk gemaakt dat er tijdens de uitvoering van het werk beschermende maatregelen getroffen moeten worden om de bomen zo min mogelijk te beschadigen. Het bestuur van het waterschap zal de nieuwe plannen nog moeten goedkeuren. Doordat het herklinkeren meer tijd in beslag neemt dan asfalteren zullen de werkzaamheden pas het volgende voorjaar kunnen beginnen. Voor de bomen is dit uitstel alleen maar gunstig.

F.R.M.

*Vijfenzeventig jaar later, in 1991, staan nog veel iepen van de eerste aanplant langs de Bennemeerseweg. Op plaatsen waar de bomen zijn doodgegaan, zijn jonge iepen geplant
foto: Hans Kaljee*

wegeinden hebben een paar bomen het duidelijk beter gehad en zijn flink uit de kluiten gewassen. Hieraan valt waar te nemen dat ze veel ouder moeten zijn dan de eerder genoemde 60 jaar.

Asfalteren is funest

Begin dit jaar lanceerde het waterschap West-Friesland het plan om de Bennemeerseweg van een nieuw wegdek te voorzien. De klinkers zouden moeten plaatsmaken voor asfalt. Het asfalt zou de genadeklap voor de bomen kunnen betekenen. Het waterschap had voor deze oplossing gekozen, omdat dan de fundering van de weg minder ingrijpend moest worden veranderd. Voor een nieuwe klinkerverharding zou de fundering moeten worden verbeterd en dit zou ten koste gaan van de wortels. De bomen konden volgens dit plan in ieder geval niet blijven staan. Als voor asfalt werd gekozen dan bestond de kans dat de iepen het zouden overleven, maar een garantie werd niet gegeven.

Dennehoutaaltje gevaar voor onze dennebossen

Het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij maakt melding van publikaties in buitenlandse tijdschriften over het op grote schaal afsterven van dennebossen, veroorzaakt door het dennehoutaaltje (*Bursaphelenchus xylophilus*). Van nature komt dit aaltje voor in de Verenigde Staten en Canada, waar het echter alleen ernstige schade aanricht aan naaldbomen, die daar niet inheems zijn. En dan nog speciaal bij die bomen die in minder gunstige groeiomstandigheden verke-

ren. De aaltjes worden overgebracht door houtborende kevers. In landen als Japan, China, Korea en Taiwan is de veroorzaakte schade aanzienlijk. Er zijn maatregelen genomen om de verschijning van het dennehoutaaltje in Europa te voorkomen. Wij noemen een verbod op de invoer van dennehout uit de risico-landen, en het stellen van bepaalde voorwaarden.

J.J.C.

BOMEN EISEN WORTEL- RUIMTE

Een optimale wortelbe-
luchting is mogelijk
door bomengrond te
mengen met poreuze
VULKAN® - LAVA
brokken, waardoor
veel holle ruimte
ontstaat.

Vraag onze
dokumentatie
Vulkan® -Lava
brokken

Naam:

B.B.

Adres:

Code/Plaats:

Postbus 9
2920 AA
Krimpen a/d IJssel
Tel. 01807 - 13044
Telex 22361
Fax 01807 - 19616

rook krimpen

GROEN-INVENTARISATIE

- * ZEER SNELLE INVOER
- * ZELF DEFINIEERBARE
INVOERKRITERIA
- * SNELLE SELEKTIEVERWERKING
- * IMAG PLANTENBESTAND
(20.000 STUKS)
- * EENVOUDIGE BEDIENING

INFO | GROEN

software voor de groensektor
Reyerskoop 45, 2771 BD Boskoop
Postbus 112, 2770 AC Boskoop
Telefoon 01727-14445

Tel. 030 - 610808 Fax 030 - 612140
Postbus 9177, 3506 GD UTRECHT
Gageldijk 4 F

COPIJN UTRECHT
ITS B.V.

Handelsonderneming

BEMESTING EN BODEMVERBETERING

Bio-Algihum Vloeibaar®

Een algenproduct, te gebruiken bij een slechte bodemstructuur. Het activeert het bodemleven en heeft daardoor een gunstige invloed op de haarwortelgroei. De basis van het materiaal wordt gevormd door speciaal geselecteerde hoogwaardige en milieuvriendelijke bruinalgen.

Hgkan®

Een vloeibare meststof, te gebruiken wanneer de boom een acuut tekort aan voedings-
elementen heeft.

Deze N - P - K meststof wordt tijdens of bij de aanvang van het groeiseizoen toegepast.
In korte tijd wordt de meststof door de boom opgenomen.

Bestanddelen N - P - K 10 + 4 + 7.

Dendrovorm®

Een korrelmeststof, te gebruiken bij een structureel gebrek aan voedingselementen.
Deze organische meststof, speciaal ontwikkeld voor bomen, geeft een onderhoudsvoe-
ding over een periode van 5 jaar.

Ook voor gazon, heesters en groentetuin is Dendrovorm een uitstekende meststof ge-
bleken.

Samenstelling: bloed-, beender-, hoorn-, hoef- en verenmeel, en hoendermest.

Bestanddelen N - P - K 7 + 5 + 5.

Bio-Algihum Granulaat®

Een algenproduct, te gebruiken in combinatie met Dendrovorm bij een biologisch arme
grond, om het bodemleven te stimuleren tot omzetting van organisch materiaal in op-
neembare voedingselementen. Tevens kan het dienen als plantgatverbetering. Het pro-
duct is opgebouwd uit hoogwaardige bruinalgen.

Dendromix®

Een voedingsmix, te gebruiken bij voedingstekorten en een slechte bodemstructuur.
Dit mengsel kan direct in boor- of spuitgaten worden aangebracht. Het product is sa-
mengesteld uit Dendrovorm, veenaarde, Algihum granulaat en klei.

Bestanddelen N - P - K 3 + 2 + 2.

Algihum Wortel Aktief®

Een anti-verdampingsmiddel, te gebruiken bij het planten van bomen en heesters. Het
voorkomt uitdroging van de wortels doordat na een dompelbad een vliesje over de wor-
tels achterblijft. Hierdoor is de plant direct weer in staat vocht en voedingselementen
op te nemen. Het is opgebouwd uit een speciaal algenpreparaat.

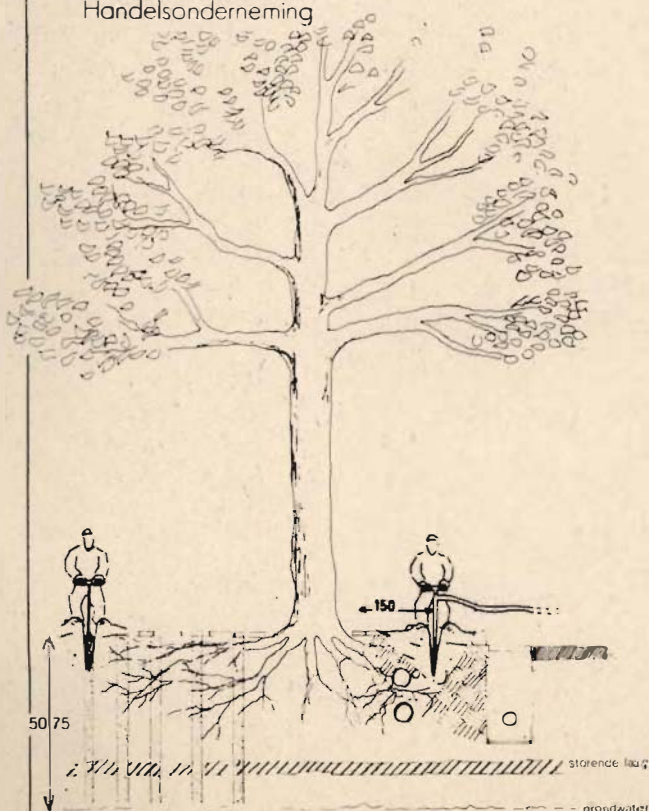
Maerl

Een koraalalgenkalk dat gebruikt wordt om de pH van de grond te verhogen, bevat 3%
Magnesiumoxyde.

Bloedmeel - Beendermeel

Enkelvoudige meststoffen die gebruikt worden als er een aantoonbaar stikstof of fos-
forgebrek bestaat.

Een uitgebreide folder over standplaatsverbetering is op aanvraag verkrijgbaar.

30 Organisaties voor dieren- en milieubescherming presenteren zich in deze nieuwe schoolagenda.

Ruim 70 pagina's met informatie zodat je - alleen of in klasverband - mee kunt helpen aan de verbetering van het leefmilieu en het welzijn van dieren.

Bevat tips om energie en dierenleed te besparen.

Bonnetjes om meer (gratis) informatie aan te vragen en talloze suggesties voor spreekbeurten en werkstukken.

De agenda is in kleuren gedrukt op kringlooppapier en heeft veel ruimte voor huiswerk, lesrooster, cijferlijst en andere notities.

ANIMAL SUPPORT SCHOOLAGENDA 1991-1992

De agenda kunt u bij de Bomenstichting bestellen door f 14,95 over te maken op giro: 2108755 van de Bomenstichting te Utrecht onder vermelding van "agenda".

Het bedrag is inclusief verzendkosten.

f 14,95
BESTEL NU!

Divinol

BIO-ZAAGKETTINGOLIE

**BINNEN 21 DAGEN
AL VOOR 98%
AFGEBROKEN!**

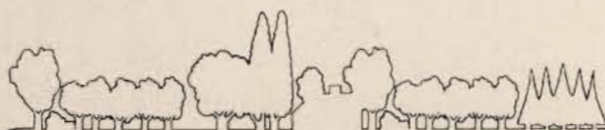
Verkrijgbaar in verpakkingen van 1, 5, 20, 55 en 200 liter.

- Divinol Bio-zaagkettingolie is een plantaardige, biologisch afbreekbare zaagkettingolie.
- Aanzienlijk minder oliegebruik (tot 30 % minder!)
- Divinol Bio-zaagkettingolie blijft stroperig bij hogere temperaturen en vloeibaar bij lage temperaturen.
- Divinol Bio-zaagkettingolie is KWF goedgekeurd en draagt het merkteken van de zgn. "Blauwe Engel" als bewijs van haar milieuvriendelijkheid.

Vraag informatie bij:

STIERMAN-SOEST

Postbus 184, 3760 AD Soest, de Beaufortlaan 24, 3768 MJ Soest.
Telefoon 02155-10272*. Fax 02155-19282.

boomkwekerij hoveniersbedrijf

GROENCENTRUM J TONSEL

HORLOSEWEG 10 - 12, 3845 LA HARDERWIJK

Tel.: 03417-59614

VOOR AANLEG EN ONDERHOUD VAN:

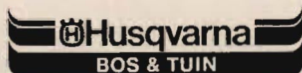
- * Plantsoenen, openbaar groen
- * Gazons en sportvelden
- * Windsingels, erfbeplantingen
- * Recreatie-terreinen
- * Bedrijfs- en industriebeplantingen
- * Wegbermen en ruwgrasterreinen

VOOR LEVERING VAN:

- * Park- en laanbomen
- * Eiken in vele soorten en variëteiten
- * Zware solitairebeplanting
- * Sierheesters, rozen
- * Coniferen en heesters
- * Bos- en haagplantsoenen

VERZORGING VAN:

- * Dunnings- en veilingswerkzaamheden
- * Houtaankoop
- * Alle voorkomende plantwerkzaamheden
- * Verzorgen en adviseren van subsidieaanvragen
- * Wildaflweervoorzieningen
- * Inventarisatie/beheersplannen

HUSQVARNA 165 RX

De sterkste bosmaaier van Husqvarna! Het starten, het bedieningsgemak en de betrouwbaarheid laten niets te wensen over. Uitstekend geschikt voor het afzetten van dun hout. Gaat het zwaarste onkruid te lijf bij het maaien van bermen en taluds.

De stuurboom en het draagstel zijn naar wens verstelbaar. De Husqvarna 165 RX is een professionele bos- en taludmaaier met een uitstekend trillingdempingssysteem en een effectieve geluiddemper. Tijdelijk extra aantrekkelijk!

* Deze actie is geldig t/m 31 december 1991

Husqvarna... KWALITEIT UIT ZWÉÉDEN

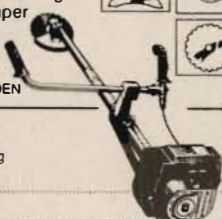
Gaarne ontvang ik van u meer informatie over de Husqvarna bos- en taludmaaiers. Husqvarna Bos & Tuin, Postbus 145, 3930 EC Woudenberg

Naam:

Adres:

Postcode/plaats:

Tijdelijk* met GRATIS actie-
doos, inhoudende een gehoor-
beschermers met plexiglas vizier,
een benzinetank en werkhandschoenen !!!

Waarvoor worden boomstammen met jute omwikkeld? Je ziet het ook bij pas verplante boompjes.

De beuk heeft een dunne schors, die de onderliggende levende weefsels slecht beschermt tegen uitdroging. Daarom koopt u een jonge beuk ook "beveerd", dwz. met takjes tot onderaan de stam. Naarmate de boom opgroeit, gaat zijn eigen kroon de stam beschaduwden en kunnen de onderste takjes eraf. Een vrijstaande beuk beschermt zo zijn eigen stam. Beuken in een laan, park of bos beschermen elkaar, totdat er bomen gaan uitvallen. Dan heeft de zon vrij spel op de zuidkant van de overblijvende boomstammen. Het gevolg is uitdroging van bast en cambium ofwel *zonnebrand*. In ernstige gevallen kan de boom eraan doodgaan, meestal overleeft hij het wel, maar gaat het ten koste van zijn conditie en stabiliteit.

Om zonnebrand te voorkómen, worden stam en dikke takken met jute omwikkeld. Dat moet natuurlijk gebeuren vóórdat de boom wordt vrijgesteld. Het jute verteert langzaam en is na 3 tot 4 jaar helemaal verdwenen. In die jaren kan de boom zich aanpassen door een dikkere schors te ontwikkelen. Ook opgroeiende bomen of struikgewas aan de zuidkant van de beuk kunnen de stam tegen zonnebrand beschermen.

Pas verplante bomen worden met jute omwikkeld om uitdroging van de boom via de stam te voorkomen. Als gevolg van het verplanten verliest de boom namelijk wortels en kan hij de eerste tijd dus minder water opnemen. Daarom moet het waterverbruik worden beperkt.

Shigo waarschuwt echter tegen het gebruik van jute bij jonge bomen. Volgens hem is de groene bast van jonge bomen (cortex) nog actief in de fotosynthese. Juist bij verplante bomen kan deze fotosynthese de energie leveren, die de boom nodig heeft om de verplanting goed te doorstaan. Het laatste woord is hierover nog niet gezegd.

M.t.C.

Vorig jaar zat mijn wilg vol zwarte torretjes, die de bladeren niet helemaal opaten, maar alleen het bladmoes: de bladskeletten bleven over. In berken en elzen kwam ik ook zulke beestjes tegen. Wat zijn het, zijn ze schadelijk, moet ik iets doen?

Wilgehaantjes, berkehaantjes, elzahaantjes en nog tientallen andere "haantjes" zijn verwoede bladvreter, die niet echt schadelijk zijn. Ze verminderen het bladoppervlak, dus groeit de boom of struik dat jaar wat minder. Het is geen mooi gezicht, zo'n half kale boom, dus vragen nogal wat mensen zich af, of ze die beesten niet kunnen bestrijden op een milieuvriendelijke manier. Sommige mensen willen zelfs naar de gifspuit grijpen! Dat is helemaal niet nodig, om verschillende redenen. De belangrijkste is wel, dat de haantjes het ene jaar veel massaler voorkomen dan het andere jaar. In 1990 waren er veel, in 1991 zullen er misschien alweer minder zijn en anders in 1992 wel. De natuur reguleert zichzelf des te beter, naarmate wij er minder storend in optreden. Verder moet u die beestjes eens goed bestuderen. Ze zijn prachtig! Ik had ze vorig jaar zelf ook in de wilgen in mijn tuin en heb er meer met bewondering (de kleur!) en verbazing (zoveel!) naar gekeken dan met ergernis. De wilg kan er wel tegen! Berk en els ook, alleen het heidehaantje is echt schadelijk.

Als u er toch vanaf wilt, zou u de wilg eens kunnen knotten of snoeien. Het snoeiafval moet u dan ver weg brengen.

M.t.C.

Dieren- en Milieu Schoolagenda

Onlangs is verschenen: de Animal Support Dieren- en Milieu Schoolagenda. Voor wie zich om de natuur, het milieu en de dieren bekommert is dit natuurlijk dé agenda om dat tot uitdrukking te brengen!

Veel natuur- en milieu-organisaties presenteren zich in de agenda, en geven leuke tips voor het schrijven van werkstukken en dergelijke. Ook de Bomenstichting plaatste een advertentie. Scholieren, studenten, ouders en grootouders kunnen de agenda bestellen bij de Bomenstichting door f 14,95 over te maken op giro 2108755, o.v.v. 'agenda'. Hij wordt dan met spoed thuisbezorgd.

H.J. v. L. 65 JAAR!

Deze kreet staat nu al een tijdje op overschrijvingen die wij ontvangen op onze giro. Wij konden er niet achter komen wie nou deze persoon was, er staan verschillende H.J. v. L.'s op de donateurslijst. Gelukkig belde de heer van Leeuwen uit Hilversum (H.J. van L. dus) ons. Hij was 65 jaar geworden en had iedereen gevraagd een bedrag te storten op de rekening van de Bomenstichting, in plaats van kado's te geven. Deze actie bracht tot nu toe bijna f 900,- op. De bedragen blijven nog steeds binnendruppelen. Een leuk idee. Enne ... "H.J. v. L., nog van harte gefeliciteerd en bedankt!"

Jacqueline Langras

Boomverzorgingstip

Luizen - honingdauw - roetdauw

Luizen zijn vies en lastig. Ondanks de strenge winter en de late nachtvorsten zitten ook nu weer veel bomen, struiken en andere planten dik onder de luis. De schade die ze aanrichten is in de meeste gevallen niet groot: de boom zal wat minder groeien, omdat de luizen een gedeelte van de stoffen opzuigen, die bedoeld waren voor de groei. Maar er is nog

nooit een boom doodgegaan aan een luizenaan-tasting (sommige luizesoorten - zoals de

bloedluis - kunnen wel ziekten overbrengen, vooral in de fruit-teelt).

Het is dus niet zozeer de boom, die onoverkomelijk last heeft als wel zichzelf: de boom of struik ziet er soms vreselijk uit met kleine, omgekrulde blaadjes en dikke lagen luis op bladeren of takjes. Bovendien is de "ontlasting" van de luizen, de zgn.

HONINGDAUW een kwelling voor trotse autobezitters, die hun heilige koe bedekt vinden met een plakkerige laag. Bijen maken van honingdauw een heerlijke honing.

Vooral onder lindebomen, (treur-)berken, beuken en esdoorns worden niet alleen auto's, maar ook tuinmeubelen, bestrating, borders enz. bedekt met de zoete uitwerpselen. Soms vestigt zich daarop de ROETDAUWSCHIMMEL. Dan wordt alles zwart.

Het is dus niet zo gek, dat mensen zich afvragen, of ze die luizen op de een of andere manier kunnen bestrijden. (Er zijn ook mensen die dan maar de hele boom of zelfs een hele laan willen omzagen, dat vind ik persoonlijk belachelijk.)

Moeilijk te bestrijden

Luizen laten zich niet zo makkelijk bestrijden, zelfs niet met gif, als u dat al verantwoord zou vinden. De meeste middelen helpen u voor enkele weken van de luizen af en daarna begint de ellende weer opnieuw. Er is een bestrijdingswijze ontwikkeld met capsules, die in de stam van de boom worden geïmplantéerd en in de loop van het seizoen geleidelijk het gif afgeven, dat met de sapstroom naar de bladeren wordt gevoerd en daar iedere onvoorzichtige luis doodt. Men heeft daar wel goede ervaringen mee: de bomen groeien zelfs beter, omdat ze niet meer worden leeggezogen. Maar, het implanteren geeft wondjes in de stam, die soms gaan rotten. Als de (vrij kostbare) behandeling jaarlijks wordt herhaald, zit de stam tenslotte vol rotte plekjes, die samen een soort

perforatie vormen (zoals tussen postzegels), waar de boom op kan afbreken. Dus dan is het middel erger dan de kwaal.

Soms is het mogelijk, de meest aangestaste delen uit te snoeien, zonder dat de vorm van de boom er ernstig onder lijdt. Er zijn ook mensen, die de luizen te lijf gaan met huismiddelen, zoals een oplossing van zeep en spiritus of brandnetelgier. Dat wil wel (tijdelijk) helpen, maar het lijkt me niet zo praktisch om daar een volwassen boom mee te gaan behandelen.

Koude douche

De beste oplossing vind ik tot nu toe KOUDE WATER! Luizen gaan daar beslist voor op de loop. Een kamerplant met luis houdt u één keer in de week onder de koude douche. Een boom met luis spuit u eenmaal per week (of twee weken) af met koud water, vooral ook aan de onderkant. Gemeenten doen het soms ook met hulp van de brandweer en het helpt, zij het ook tijdelijk. Water helpt dus net zo goed en net zo tijdelijk als gif, dus kunt u beter water gebruiken. Alhoewel... moesten we niet zuinig zijn met water? (Zie ook het stukje over droogte en verdroging elders in dit nummer). Het lijkt me goed, om de luizen alleen met water te lijf te gaan als de overlast echt ondraaglijk wordt en de problemen niet op een andere manier kunnen worden opgelost, bijvoorbeeld door de auto gewoon ergens anders neer te zetten. Het beste kunt u de luizen overlaten aan hun natuurlijke vijanden, die er ook heel goed weg mee weten. Lieveheersbeestjes, gaasvlieglarven en vele parasieten kunnen de luizebevolking aanzienlijk verminderen, maar zullen hen nooit voor 100% uitroeien. Dus wat we ook doen, we komen er nooit vanaf, maar kunnen wel proberen de overlast tot een minimum te beperken.

M.t.C.

**Denkt u aan uw
bestelling van**

**'Monumentale
bomen
in Nederland'**

f 49,50

Speciale prijs voor begunstigers van de Bomenstichting (exclusief f 8,- porto- en verpakingskosten)

Voor u gelezen

Natuur & Milieu - mei 1991

Er wordt een artikel gewijd aan de natuurlijke bestrijding van het gevreesde broeikas-effect. De aarde wordt snel warmer, de zeespiegel stijgt. Ingrijpend zijn de gevolgen voor de dunne schil van leven die de aarde omhult. Zeeën en koraalriffen, bossen en vennen zullen wij moeten koesteren: zij zijn de natuurlijke opslagplaatsen voor kooldioxyde, het belangrijkste broeikasgas.

Tuin en Landschap - 11 april 1991

Mag een linde zonder vergunning worden geknot? Of is er krachtens de plaatselijke kapverordening sprake van ernstige beschadiging? Kantonrechter en Officier van Justitie te Almelo bleken het hierover niet met elkaar eens te zijn.

Bakterievuur is een gevreesde plantenziekte, die vooral bij wilde meidoorn en cotoneaster voorkomt. In 1984 ontwikkelde de overheid een bestrijdingsbeleid, dat effectief is gebleken. Werd in 1983 bij 14.000 objecten bakterievuur waargenomen, in 1989 waren het er nog 1100. Dit was reden, het gevoerde beleid te wijzigen.

Groen - 1991 no.4

Wij lezen een artikel over het toetsen van de gevoeligheid van essen voor bastwoekerziekte. Dit is een ernstige ziekte die door een bacterie wordt veroorzaakt. Bomen kunnen hierdoor ernstig worden misvormd en jonge bomen kunnen er zelfs door sterven. Bestrijding van deze ziekte is niet mogelijk. Wel wordt de mate van resistentie bij de verschillende klonen nagegaan. In afwachting van verder onderzoek wordt geadviseerd, bepaalde klonen niet aan te planten.

Noorderbreedte - 1991

Drente is van oorsprong een rijke provincie met vooral veel eiken. Helaas blijken de laatste tijd veel van deze vaak imposante bomen in slechte staat te verkeren. Vervuiling van de lucht speelt hierbij ongetwijfeld een belangrijke rol. Maar ook andere factoren zoals de aanleg van leidingen, grondverdichting, maaischade en rekonstruktie van wegen hebben een grote invloed.

J.J.C.

De laatste regenwouden

Onder redactie van Dr. Marc Collins
Uitgeverij Zomer & Keuning
ISBN 90 210 0088 1
f 59,90

Een werkelijk schitterend uitgevoerd en geïllustreerd boekwerk over de regenwouden, de volksstammen die erin leven en de zeer bijzondere dieren- en plantenwereld. Het is tevens een waardevol naslagwerk met kaarten van alle regenwouden ter wereld, met beschrijving van de toestand, waarin zij verkeren en de maatregelen, die nodig zijn om ze te behouden. Het kwam tot stand in samenwerking met The World Conservation Union, een internationale instelling op het gebied van natuurbescherming, waarbij 120 landen zijn aangesloten. ZKH Prins Bernhard schreef een voorwoord.

Een belangrijke gedachte uit dit boek is, dat voor het beheer een zodanig plan wordt ontwikkeld, dat ook recht wordt gedaan aan de mensen, die in deze bossen moeten leven.

De verschillende functies van het bos komen uitvoerig aan de orde: de belangrijke rol bij het behoud van een gezond leefmilieu op aarde, het voorzien in de dagelijkse behoeften van de bewoners, de produktie van hout en vele vruchten en het verschaffen van gunstige leefomstandigheden aan een groot aantal soorten planten en dieren. In het bijzonder moet hierbij worden gedacht aan zeer veel medicinale plantensoorten. Elk uitstervingsgeval kan definitief verlies van uniek genetisch materiaal betekenen. De regenwouden zijn als het ware voorraadschuren van meer dan de helft van het erfelijk materiaal van de gehele wereld. Een bezit, waarop wij uiterst zuinig moeten zijn.

De gevaren die het regenwoud bedreigen, zijn de overmatige houtkap, de zwerf-landbouw en de veehouderij. Bij beide laatste wordt telkens, wanneer de bodem is uitgeput, weer een nieuw stuk bos gekapt. Wanneer herplanting van bomen en bemesting van de grond niet plaatsvinden, betekent dit op den duur het einde van het bos. Kaalslag wordt ook veroorzaakt door de winning van verschillende mineralen (ijzer, koper, goud, bauxiet, mangaan).

Al lezende komt men steeds meer onder de indruk van de gigantische problemen, die moeten worden opgelost. Internationale samenwerking en bundeling van al onze kennis op verschillende gebieden zullen nodig zijn. Het boek besluit met een overzicht van de maatregelen, die genomen zullen moeten worden om het regenwoud voor de toekomst te behouden. Verder is er een uitgebreid register. Een voor een ruime lezerskring begrijpelijk geschreven boek, dat wij gaarne aanbevelen.

Joop Comijs

De natuur terug

Dijs, Fred & Maurits Groen
Uitg. Zomer & Keuning,
ISBN 90 210 0116 0
en Samson H.D. Tjeenk Willink,
ISBN 90 6092 482 7
f 29,90

In de zomer van 1990 verscheen het Natuurbeleidsplan. In deze nota wordt beschreven hoe men de natuur in Nederland in de komende tijd verder wil beschermen en ontwikkelen. Beleidsnota's zijn meestal niet zo leuk om te lezen en daarom kwam men op het goede idee om een boek samen te stellen dat op populair-wetenschappelijke wijze ingaat op het Natuurbeleidsplan. Natuurbescherming is immers een onderwerp dat alle burgers aangaat en niet alleen de beleidsmakers! Dijs en Groen hebben, geholpen door Petrouschka Werther en vele illustratoren, een mooi, zeer leesbaar boek geschreven. In tien rapportage-achtige artikelen wordt verteld over tien voorbeeldlandschappen die zijn gekozen uit de kaart van de Ecologische hoofdstructuur in het Natuurbeleidsplan. Aan het begin van het boek staat een hoofdstuk over de geschiedenis van de natuurbescherming en natuur-

techniek (het bouwen van onland!), en het boek wordt besloten met een -eveneens vlot geschreven- samenvatting van het plan.

Als bomenliefhebber kijk je natuurlijk vooral naar die hoofdstukken waarin boomrijke landschappen worden beschreven. Die zijn wel een beetje misdeeld vind ik: zo zijn er maar twee hoofdstukken gewijd aan de landschappen van de hogere gronden (Veluwe, Zuid-Limburg), terwijl toch ruwweg de helft van ons land uit 'hogere zandgrond' bestaat. De kleinschalige agrarische landschappen waar toch zoveel moois aan natuur (en bomen!) te vinden is, ontbreken dus. Maar bomen komen natuurlijk ook voor in de meer open veen- en kleilandschappen (vier hoofdstukken) en de stad (één hoofdstuk). En ook de rapportages over de grote wateren en landschappen bij de zee zijn de moeite van het lezen waard.

Van de rapportagestijl moet je wel houden. De subkopjes van het hoofdstuk over de Veluwe luiden Groene sneeuw, Koeienregiment, Nuchtere kalveren, Sprengen, Ontgroening, Cantharellen en Het paddegevoel, net als in een krantartikel dus. Na het lezen van één rapportage moet je weer even iets anders doen...

Ik heb misschien nog nooit zo'n overdadig geïllustreerd boek gezien. Het totale aantal foto's, kaarten en 'schilderijen' is ca. 500 (op 261 pagina's). Sommige plaatjes zijn dus te klein - met name de reproducties van de schilderijen van Paul Silder lijden daar onder.

Overigens heb ik veel lof voor dit boek en kan ik het elke natuurliefhebber, die wel eens wat lichtere kost wil, aanraden.

Aart de Veer

t/m 8 september

Vleermuizen in Fort Asperen

In Fort Asperen nabij Acquoy en Leerdam is een tentoonstelling te bezichtigen in dit overwinteringsverblijf van enkele vleermuissoorten.

De stichting Fort Asperen heeft in samenwerking met vleermuisdeskundigen een zeer fraaietentoonstelling in het fort ingericht. Bij het betreden van de tentoonstelling stap je in de wereld van de vleermuis: de nacht. In de talloze donkere ruimten worden met behulp van tientallen diaprojektoren en lichtbakken schitterende afbeeldingen getoond van deze mysterieuze zoogdieren, waarvan nu zo'n 1000 verschil-

Grijze langoor vleermuis

lende soorten bekend zijn. In de nabijgelegen Taveerne wordt een documentaire film getiteld "The secret life of bats", getoond. De film laat zien dat vleermuizen geen enge en schadelijke beesten zijn, maar nuttige en ijverige dieren die een zeer belangrijke schakel in het natuurlijk evenwicht vormen.

In de Kijkschuur op ongeveer 20 minuten lopen vanaf het fort, is een tentoonstelling van zeldzame prenten en tekeningen ingericht uit de collectie van het Nationaal Natuurhistorisch De De tentoonstelling is van dinsdag tot en met zondag van 10 - 18 uur geopend in Fort Asperen en de Kijkschuur. Toegangsrijzen f 6,50; kinderen en ouderen f 4,50; gezin f 15,- Voor informatie ook over rondleidingen: Stichting fort Asperen, Postbus 53, 4153 ZH Beesd

21 t/m 29 september 1991
"Linten in het Landschap"

thema van de Week van het Landschap 1991

De afgelopen 2000 jaar heeft de mens geprobeerd het landschap naar zijn hand te zetten. Hele gebieden werden in cultuur gebracht en met strakke omheiningen omzoomd. Treinen, auto's en schepen doorsnijden in steeds hoger tempo het landschap, hun spoor geleid langs hoge strakke bermen, geluidswallen en oevers.

Voor dieren zijn dit onoverkomelijke barrières geworden. Zij kunnen zich alleen nog veilig verplaatsen langs natuurlijke linten in het landschap, zoals houtwallen, heggen, singels, zandpaden, beekdalen, rivieroeveren, boezemwateren, polderkades, duinen en strandwallen.

Dit zijn de Linten in het Landschap, die tijdens de Week van het Landschap door de Provinciale Landschappen en Natuurmonumenten onder de aandacht van het Nederlandse publiek worden gebracht. Tijdens de Week van het Landschap kan iedereen op veel plaatsen in de natuur komen kijken wat de functie is van Linten in het Landschap en wat er aan wordt gedaan om het natuurlijke verbindende element nog meer te versterken. In uw plaatselijke media kunt u er meer over lezen.

t/m 29 september

Beelden in Hortus Haren

Informatie: 050-632010

Dagelijks open van 10 tot 16.45 uur
NS dagtocht 43

9, 16, 23 en 30 juli

Avondrondleidingen in Pinetum de Belten, Wildeborchseweg 15 bij Vorden

Grote coniferencollectie

Opgeven via VVV: 05752-3222

22 en 23 augustus

Open dagen Proefstation Boskoop

2 t/m 4 september

Workshop Alex Shigo

Organisatie: Pius Floris Boomverzorging, Vught

5 september

Open dag laanboomproeftuin De Boutenburg, Lienden

10 t/m 12 september

Demonstratiedagen Papendal.

De Bomenstichting staat in de stand van B.S.I. met het boek

"Monumentale bomen in Nederland".

18 september

Symposium LONL

"Natuur in ontwikkeling"

Tel. 030-340777

Bomenstichting aanwezig met "Monumentale bomen in Nederland".

21 september

Donateursexcursie Bomenstichting in de Hortus Botanicus van Leiden

(zie bijlage in dit blad)

21 en 22 september

Natuur- en Milieumarkt op het Landgoed Schaep en Burgh in 's Grave-land (Natuurmonumenten)

inl. 035-62004

21 en 22 september

Najaars Plantenbeurs Hortus Haren

Thema: Fruit

2, 3 en 4 oktober

PHLO-cursus "Natuur- en Milieu-educatie"

Informatie: 08370-84093/84490

t/m 20 oktober

"Beelden rond Groeneveld"

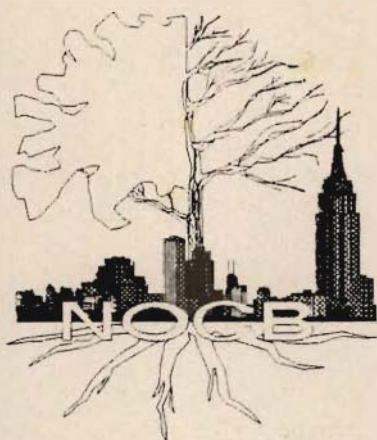
Buitententoonstelling van de Nederlandse Kring van Beeldhouwers, op Kasteel Groeneveld in Baarn

boomverzorging lei van dinther

- snoeien van monumentale bomen en lanen- en parkbomen
- jeugdsnoei
- herstel van stormschade
- vellen van moeilijke bomen
- inventarisaties

Grootgenhouterstraat 122, 6191 NW Beek
Telefoon 046-377186

**Nederlands
Onderzoek en advies
Centrum voor de
Boomverzorging**

postbus 196 3870 KD Hoevelaken
telefoon : 03425 - 1259

EEN BEDRIJF DAT NIETS UITVOERT ?

Inderdaad, het N.O.C.B. adviseert op het gebied van bomen en de boomverzorging maar voert zelf geen werken uit, daardoor is het N.O.C.B. volledig objectief in zijn advisering.

- * **Onderzoek:** standplaats, reconstructies, bodem- en bladanalyses, stabiliteit, conditie en vitaliteit, bemestingsadviezen
- * **Advisering:** schade - taxaties, wetgeving, subsidies, beheersplannen en inventarisaties o.a. met behulp van veldcomputers, kostenvoorcalculaties
- * **Rapportage:** onderzoeksresultaten en adviezen, ondersteund met werktekeningen, worden opgenomen in een leesbare en verzorgde rapportage.

HET N.O.C.B. VOOR ONAFHANKELIJK EN PRAKTIJKGERICHT ONDERZOEK EN ADVIES

STEUN DE BOMENSTICHTING EN WORDT DONATEUR

- ☐ ik geef mij op als donateur
☐ ik meld een nieuwe donateur aan
☐ ik geef een jaar donateurschap cadeau aan

De donateur ontvangt zes maal per jaar het tijdschrift Bomennieuws. krijgt korting op uitgaven van de Bomenstichting en kan tweemaal per jaar met de Bomenstichting op excursie.

De nieuwe donateur is: Mw./Dhr. _____ Voorl.: _____
 Adres: _____
 Postcode: _____ Woonplaats: _____
 Geb.jaar (alleen invullen bij b, c of d): _____

Steunt de Bomenstichting als:

- ☐ a) donateur/abonnee voor f. _____ (minimaal f. 35.— p.j.)
☐ b) 65+ donateur voor f. _____ (minimaal f. 20.— p.j.)
☐ c) jeugd-donateur t/m 17 jr. voor f. _____ (minimaal f. 15.— p.j.)
☐ d) student-donateur t/m 25 jr. voor f. _____ (minimaal f. 20.— p.j.)
☐ e) donateur voor het leven voor f. _____ (minimaal f. 450.—)
☐ f) beheerdersabonnement voor f. _____ (minimaal f. 100.— p.j.)

Ik heb een nieuwe donateur aangemeld en ontvang daarvoor een poster Spreukenboom

Mijn naam is: _____
 Adres: _____
 Postcode: _____ Woonplaats: _____

* doorhalen wat niet wordt gewenst

Knip uit en vul in

Stuur de kaart vervolgens in een ongefrankeerde envelop naar:

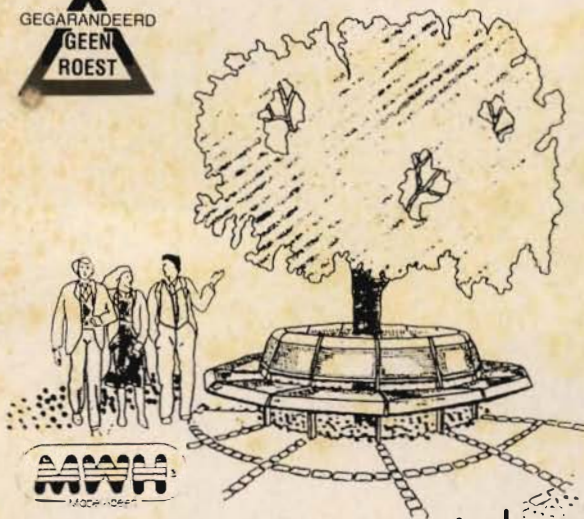
**Bomenstichting
Antwoordnummer 9013
3500 ZA UTRECHT**

Nieuwe donateurs ontvangen een introductiekaart. Wilt u wachten met betalen tot ontvangst van de acceptiekaart.

Voor PARK- CITY- en PROJECT-
meubilering de degelijkste en
meest uitgebreide systemen.

VRAAG DE GROTE KLEURENCATALOGUS.

inter-design id

postbus 217 6800 AE arnhem nederland
telefoon 085-435907 telefax 01720-21120

De Halmen 10
7383 BG Voorst
Telefoon 05758 - 1588

VAN DAM
BOOMVERZORGING

SNOEIEN MET HOOGWERKER OF KLIMTECHNIEK /
BOOMCHIRURGIE/GROEISTOORNISSEN/AFBOUW- EN
VELLING VAN BOMEN / ADVIES EN INVENTARISATIE

NIELS BRUGGENWERT
BOOMVERZORGING

arboricultural specialists

LAURENS KOSTERPLEIN 13
5025 EC TILBURG
013 - 357802

Meijer Groen en Recreatiebeheer

Uw bomen zijn ons waard.

Snoeien d.m.v. klimspecialisten of hoogwerker.
Velling - dunningen, wondbehandeling.
Specialist in "moeilijke gevallen".

Vrijblijvend advies en offertes.

MEIJER

Meijer Huizen, Uw adres!

Delta 142, 1273 MA Huizen, Telefoon 02152-53568